

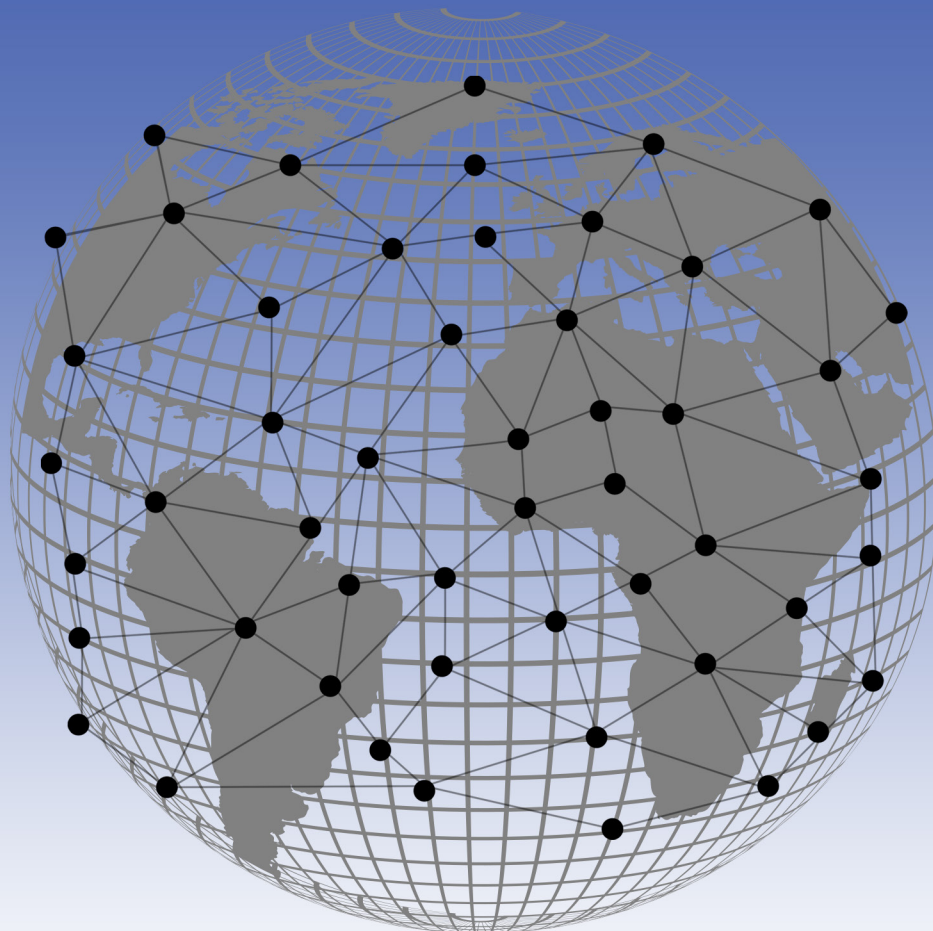

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش سی و چهارم)

در این شماره می‌خوانید:

- افتتاح دفتر اتاق بین‌المللی دبی در مکزیک با هدف ارتقای روابط تجاری و اقتصادی میان دو کشور
- بازگشت سازمان تجارت جهانی به کانون تجارت جهانی با توافقات صورت گرفته در اجلاس سالانه این سازمان: قاعده‌مند کردن ماهیگیری در جهان و لغو مالکیت معنوی واکسن کرونا
- در اجلاس اخیر بریکس اعلام شد: ایجاد یک ارز جهانی جدید بر اساس سبدهی از ارزهای کشورهای عضو بریکس
- نفوذ ژئواکونومیک فزاینده چین در حیط خلوت آمریکا: بر اساس داده‌های تجاری سازمان ملل در سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۱ به استثنای مکزیک، چین در آمریکای لاتین از ایالات متحده پیشی گرفته است.

تیر ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش سی و چهارم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: تیر ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: سازمان تجارت جهانی، سوئیفت بریکس، واردات موازی، فرودگاه گوادر، کریدور اقتصادی
چین - پاکستان، آمریکای لاتین، اتاق بین‌المللی دبی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۹	تحولات منطقه‌ای
۱۳	داده‌های تازه

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک‌سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است. از دیگر سو کشور به صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، با هدف بررسی رویدادهای با اهمیت از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دو لایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دو لایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

• بازگشت سازمان تجارت جهانی به کانون تجارت جهانی؟

اجلاس سالانه سازمان تجارت جهانی با مشارکت وزرای بازرگانی ۱۰۰ کشور جهان برگزار شد. در این اجلاس که در آن پنج‌روز مذاکرات نفس‌گیر میان اعضا صورت گرفت، توافق‌های قابل توجهی حاصل شد. از آنجاکه مکانیسم تصمیم‌گیری در سازمان تجارت جهانی، اجماعی است، مذاکرات به درازا می‌انجامد. در این اجلاس نیز مخالفت‌های هند با برخی بندهای توافق مذاکرات را ۲ روز بیش از زمان تعیین شده، تداوم بخشید.

اهم توافقات صورت‌گرفته در اجلاس اخیر را به شرح ذیل می‌توان دسته‌بندی کرد:

۱- مهم‌ترین توافق صورت‌گرفته در این اجلاس قاعده‌مند کردن ماهیگیری در جهان است. این توافق دومین توافق مهم پس از تأسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ محسوب می‌شود. سازمان تجارت جهانی از سال ۲۰۰۱، مذاکرات در این باره را به‌عنوان بخشی از "دور دوحه" آغاز کرد تا با پایان دادن به یارانه‌های مضر در این حوزه یا قاعده‌مند کردن آنها، زمینه را برای کاهش صید بی‌رویه ماهیان در پهنه جهانی ایجاد نماید. بر مبنای برآوردهای سازمان فائو، ذخایر ماهیان در پهنه جهانی از ۹۰ درصد در سال ۱۹۹۰ به ۶۶ درصد در سال ۲۰۱۷، کاهش یافته است. توسعه صیادی مدرن در دهه‌های اخیر باعث شده تا سالانه حدود ۸۶ میلیون تن از ذخایر آبزیان برداشت صورت گیرد که رقم بسیار بالایی است.

با نهای شدن توافق در اجلاس اخیر، پرداخت یارانه‌ها به این صنعت کاهش می‌یابد. با کاهش یارانه‌ها و کاهش صید، بر مبنای برآوردها ذخایر ماهیان تا سال ۲۰۵۰ حدود ۱۲,۵ درصد افزایش خواهد یافت که رقم بزرگی محسوب می‌شود.

مهم‌ترین ارائه‌دهندگان یارانه در این حوزه، قدرت‌های تجاری جهان به‌ویژه اتحادیه اروپا و چین هستند. کشورهای توسعه‌یافته به همراه چین، بیشترین یارانه‌های مضر را به صنعت ماهیگیری تجاری اختصاص می‌دهند. اتحادیه اروپا، بزرگ‌ترین ناوگان ماهیگیری در اقیانوس هند را دارد و چین به‌عنوان یک رقیب سرسخت و به‌سرعت در حال رشد به‌صورت فزاینده‌ای ماهیگیری در آب‌های آزاد را افزایش می‌دهد و ذخایر را تهدید می‌کند. مجموع یارانه‌ای که به این بخش پرداخت می‌شود حدود ۳۵.۴ میلیارد دلار است. چین، اتحادیه اروپا، ایالات متحده، کره جنوبی و ژاپن بیشترین میزان یارانه را به این بخش پرداخت می‌کنند.

کشتی‌های بزرگ صیادی قدرت‌های تجاری در رقابتی نابرابر، صیادان کشورهای کوچک و در حال توسعه را تحت فشار قرار می‌دهند و یا صیادان سنتی در این کشورها را عملاً از چرخه رقابت

بیرون می‌رانند. این امر به‌ویژه در آفریقا جریان دارد و بسیاری از کشورهای آفریقایی از اینکه یارانه‌های گسترده کشورهای توسعه‌یافته و امکانات پیشرفته آنها سهم کشورهای در حال توسعه از این ذخایر را کاهش داده است، نگران‌اند.

از همین رو بسیاری از کشورهای در حال توسعه به‌ویژه هند این پیشنهاد را مطرح کردند که معافیت‌هایی برای کشورهای در حال توسعه در این زمینه در نظر گرفته شود تا این کشورها بتوانند به پرداخت یارانه به این صنعت ادامه دهند. در مورد گنجاندن این پیشنهاد هند در توافق نهایی هنوز اطلاعاتی در دسترس نیست. اما از آنجایی که هند به‌عنوان رهبر کشورهای در حال توسعه فقیر در این اجلاس به مهم‌ترین مانع توافق بدل شده بود، احتمالاً شرط‌های این کشور در توافق گنجانده شده است. بسیاری از کارشناسان نسبت به توانایی سازمان در شکل‌دهی به چنین توافقی ابراز تردید می‌کردند. با این توافق کلیدی می‌توان گفت که سازمان به موفقیتی در حفظ جایگاه خود در تجارت جهانی دست‌یافته است.

۲- دومین توافق معطوف به لغو حقوق مالکیت معنوی واکسن‌های تولید شده برای مقابله با کروناست. این موضوع حدود دو سال سازمان را درگیر کرده بود و نهایتاً توافقی بر سر لغو مالکیت معنوی واکسن صورت گرفت. البته برخی استدلال می‌کنند این توافق چندان اهمیتی ندارد زیرا این بیماری در اغلب نقاط جهان در حال فروکش است. افزون بر این، توافقی‌هایی در حوزه امنیت غذایی و امنیت تجارت دیجیتال نیز در این نشست صورت گرفت و برخی کارشناسان، این نشست و توافق‌های مهم برآمده از آن را نشان از خروج سازمان تجارت جهانی از روند زوال و بازگشت آن به نقش کانونی در قاعده‌گذاری تجارت جهانی می‌دانند.

جدیدترین توافق یعنی توافق بر سر حفظ ذخایر ماهیگیری و قاعده‌مند کردن آن در شرایطی صورت می‌گیرد که ایران به‌عنوان کشوری که با این موضوع از نزدیک دست‌وپنجه نرم می‌کند و در سال‌های اخیر اختلافاتی جدی بر سر ماهیگیری شرکت‌های چینی در خلیج فارس بروز کرده، هیچ نقشی در تدوین قواعد نداشته است.

• روسیه به‌سوی اصلاحات ساختاری می‌رود؟

اجلاس سالانه مجمع اقتصادی بین‌المللی سن پترزبورگ هفته گذشته برگزار شد. بر خلاف سال‌های گذشته، در این اجلاس، شرکت‌های خارجی حضور کم‌رنگی داشتند. تحریم‌های گسترده علیه روسیه، بسیاری از شرکت‌ها را از حضور در بازار این کشور بازداشته است. در این اجلاس، رئیس بانک مرکزی روسیه اعلام کرد که تا میان‌مدت، شرایط اقتصادی این کشور رو به وخامت بیشتر خواهد رفت و برای مقابله با این شرایط، روسیه نیازمند انجام اصلاحات اقتصادی ساختاری

است به گونه‌ای که تکیه اقتصاد این کشور بر نفت و گاز کاهش یابد. در صورتی که روسیه دست به اصلاحات ساختاری بزند، این سومین دوره اصلاحات اقتصادی در روسیه خواهد بود. نخستین دوره اصلاحات ساختاری در اقتصاد شوروی در دوره گورباچف بود که در فروپاشی این امپراتوری مؤثر واقع شد. دومین دوره اصلاحات ساختاری در اقتصاد روسیه در دوره یلتسین به شوک‌درمانی مشهور شد و اثرات فاجعه‌باری بر سطح رفاه و استانداردهای زندگی در این کشور برجای گذاشت. اکنون تحت فشارهای شدید تحریمی، روسیه در شرایطی از اصلاح ساختاری سخن به میان می‌آورد که زمینه‌های اندکی برای موفقیت وجود دارد. گذار از اقتصاد نفتی در چنین شرایطی برای روسیه پرچالش خواهد بود.

- فروشگاه‌های زنجیره‌ای هند در روسیه؟

ولادیمیر پوتین در سخنرانی اخیر خود در مجمع تجاری BRICS اعلام کرد که مذاکرات در مورد راه‌اندازی فروشگاه‌های زنجیره‌ای هند در روسیه در حال انجام است. در سال ۲۰۲۰، ارزش بازار خرده‌فروشی در هند ۸۰۰ میلیارد دلار برآورد شد و با توجه به رشد سریع آن، انتظار می‌رود تا سال ۲۰۲۶ از ۱,۷ تریلیون دلار فراتر رود. هند دارای بسیاری از فروشگاه‌های زنجیره‌ای است و روسیه می‌کوشد آنها را جایگزین فروشگاه‌های غربی نماید.

- روسیه در پی سبد ارزی و سوئیفت بریکس

رئیس‌جمهور روسیه در اجلاس اخیر تجاری بریکس، اعلام کرد که کشورهای بریکس - برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی - در حال ایجاد یک ارز جهانی جدید بر اساس سبدی از ارزهای کشورهای عضو هستند. به گفته رئیس‌جمهور روسیه، کشورهای عضو همچنین در حال توسعه مکانیسم‌های جایگزین قابل اعتماد برای پرداخت‌های بین‌المللی هستند. رئیس‌جمهور روسیه همچنین اعلام کرد که بانک‌های کشورهای بریکس می‌توانند آزادانه به سیستم انتقال پیام‌های مالی (SPFS)، جایگزین روسی سوئیفت متصل شوند. روسیه مدعی است SPFS عملکردی مشابه سوئیفت دارد و امکان انتقال پیام‌ها را بین مؤسسات مالی در قالب یکسان می‌دهد. این بانک توسط بانک روسیه به‌عنوان جایگزینی برای سوئیفت در سال ۲۰۱۴ ایجاد شد. پوتین با بیان اینکه سامانه روسیه برای ارسال پیام‌های مالی برای اتصال بانک‌های پنج کشور باز است، افزود: جغرافیای استفاده از سامانه پرداخت روسیه موسوم به Mir در حال گسترش است. تلاش‌های روسیه در این زمینه در حالی صورت می‌گیرد که سایر اعضا و به‌ویژه چین نگاه محتاطانه‌ای به این موضوع دارند.

- تصمیم جدید روسیه در زمینه واردات

اخیراً دوماً دولتی روسیه قانونی را تصویب کرد که واردات موازی به این کشور را قانونی می‌کند. این قانون از شرکت‌های روسی که کالاها را بدون اجازه صاحب حق وارد می‌کنند در برابر مسئولیت‌های احتمالی مدنی، اداری و کیفری محافظت می‌کند. به گفته کمیته سیاست اقتصادی دوماً دولتی، این اقدام منافع مصرف‌کنندگان روس را تضمین می‌کند. همچنین به توسعه اقتصاد این کشور در بنبوحه تحریم‌های غرب کمک خواهد کرد.

در ماه مارس ۲۰۲۲، دولت روسیه به خرده‌فروشان اجازه داد تا محصولات را بدون اجازه مالک علامت تجاری از خارج وارد کنند. این تصمیم پس از آن اتخاذ شد که بسیاری از برندهای جهانی، فروش یا صادرات خود را به دلیل فشار دولت‌های غربی برای تبعیت از تحریم‌ها، متوقف کردند.

تحولات منطقه‌ای

- آغاز مذاکرات تجارت آزاد بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس

دولت بریتانیا از آغاز مذاکرات تجارت آزاد میان بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس خبر داد. دور نخست این مذاکرات در ریاض برگزار شد. در سال ۲۰۲۱ کل تجارت بین بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس ۳۳,۱ میلیارد پوند (۴۰,۳۵ میلیارد دلار) بود که از این میان ۱۱ میلیارد پوند از آن تجارت با عربستان سعودی بود.

بریتانیا شورای همکاری را بازاری مهم برای شرکت‌های بریتانیایی می‌داند. بیش از ۱۰ هزار شرکت کوچک و متوسط بریتانیایی به این کشورها صادرات دارند. این چهارمین مجموعه مذاکرات توافقنامه تجارت آزاد است که بریتانیا در سال جاری میلادی پس از هند، کانادا و مکزیک آغاز کرده است. بریتانیا امیدوار است قراردادهای جدید جایگزین عضویت آن در اتحادیه اروپا شود.

توافق با شورای همکاری خلیج فارس می‌تواند تعرفه‌های صادرات مواد غذایی و نوشیدنی بریتانیا به این منطقه را کاهش دهد یا حذف کند و همچنین به نفع خدمات مالی باشد. افزون بر این تولید نفت و گاز و زنجیره تأمین این بخش در این مذاکرات قرار می‌گیرد که فرصت‌های مهمی برای شرکت‌های بریتانیایی پدید می‌آورد. شورای همکاری خلیج فارس، هفتمین بازار بزرگ صادراتی بریتانیا است. این کشور در پرتو توافق تجارت آزاد جدید، پتانسیل رشد تجارت با این منطقه را تا ۱۶ درصد دارد که حداقل ۱,۶ میلیارد پوند در سال به حجم اقتصاد بریتانیا می‌افزاید.

- احداث دومین فرودگاه بزرگ پاکستان در گوادر

منابع چینی از پیشرفت ۴۰ درصدی در پروژه احداث دومین فرودگاه بزرگ پاکستان در گوادر خبر دادند. این فرودگاه با سرمایه‌گذاری ۲۳۰ میلیون دلاری چین و توسط شرکت‌های چینی در زمینی به مساحت ۱۸ کیلومترمربع احداث می‌شود. این فرودگاه در سپتامبر ۲۰۲۳ افتتاح خواهد شد. احداث این فرودگاه در گوادر، شکاف آن در زیرساخت‌های لجستیک با چابهار را افزون‌تر می‌کند. سرمایه‌گذاری ۲۳۰ میلیون دلاری چین در این فرودگاه در حالی صورت می‌گیرد که مجموع سرمایه‌گذاری خارجی در چابهار در ۲۰ سال گذشته بسیار اندک بوده است. با این روند در سال ۲۰۳۰ آیا چابهار نه در قیاس با بنادر امارات یا عربستان و عمان بلکه در قیاس با گوادر حرفی برای گفتن خواهد داشت؟

- دعوت پاکستان از ترکیه برای سرمایه‌گذاری در کریدور اقتصادی چین - پاکستان

دولت پاکستان از ترکیه دعوت کرده است تا در مناطق ویژه اقتصادی (SEZ) که در قالب کریدور اقتصادی چین و پاکستان (CPEC) ساخته می‌شود، سرمایه‌گذاری کند. پاکستان از فعالان اقتصادی ترکیه دعوت کرد تا فرصت‌های سرمایه‌گذاری در پاکستان را در بخش‌های مختلف بررسی کنند. دولت پاکستان تأکید دارد که به دلیل موقعیت استراتژیک پاکستان، این کشور دسترسی به سه قاره و ۶۸ کشور را در قالب ابتکار کمربند و راه فراهم می‌کند.

- توجه امارات به بازارهای آمریکای لاتین

اتاق بین‌المللی دبی دفتر خود در آمریکای لاتین را افتتاح کرد. این دفتر در مکزیک و با هدف ارتقای روابط تجاری و اقتصادی میان مکزیک و امارات عربی متحده افتتاح شده است. پیش‌ازاین، دولت امارات عربی متحده با مکزیک به توافق‌های مهمی برای دسترسی روان‌تر و آسان‌تر مکزیک‌ها به امارات عربی متحده با لغو ویزا و معافیت‌های اقتصادی دست‌یافته بود. امارات عربی متحده می‌کوشد خود را به‌عنوان هاب دسترسی کشورهای آمریکای لاتین به اقتصاد خاورمیانه و مهم‌ترین صادرکننده به این منطقه بدل نماید. دفتر بین‌المللی اتاق بین‌الملل دبی تا کنون ۴ دفتر در آمریکای لاتین تأسیس کرده است. در قالب استراتژی اتاق بین‌الملل دبی، این اتاق می‌کوشد در سه سال آینده ۵۰ شرکت چندملیتی را برای حضور در دبی و قراردادن آن ذیل فعالیت‌های منطقه‌ای اقناع نمایند.

از طرف دیگر اتاق بین‌الملل دبی، گسترش فعالیت‌های شرکت‌های بازرگانی اماراتی در بازارهای اولویت‌دار این کشور را در سه سال آینده در قالب این استراتژی مورد حمایت قرار خواهد داد.

امارات عربی متحده در استراتژی جدید تجاری خود بر بازارهای دوردست متمرکز شده است و می‌خواهند نفوذ اقتصادی خود را فراتر از خاورمیانه و از بازارهای پیرامونی به بازارهای دوردست نیز گسترش دهد.

- امارات پیشرو در حوزه انرژی‌های پاک و تغییرات اقلیمی

محمد بن زاید رئیس امارات عربی متحده در اجلاس اخیر کشورهای پیشرو در زمینه تغییرات اقلیمی اعلام کرد که ابوظبی می‌کوشد تا رهبری کشورهای منطقه در پیشبرد استراتژی کربن‌زدایی و حفاظت از محیط‌زیست را در دست گیرد. او با اشاره به این نکته که امارات عربی متحده نخستین کشور منطقه است که پیمان پاریس را امضا کرد و نخستین کشوری است که چشم‌انداز کربن صفر را ترسیم کرده است، از گام‌های جدید این کشور در این مسیر سخن گفت. رئیس امارات عربی متحده اعلام کرد که این کشور ۵۰ میلیارد دلار در ۴۰ کشور جهان در حوزه انرژی‌های پاک سرمایه‌گذاری کرده است و در نظر دارد ۵۰ میلیارد دلار دیگر نیز طی یک دهه آینده در این حوزه سرمایه‌گذاری نماید. امارات عربی متحده بزرگ‌ترین بهره‌بردار از انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای در منطقه خاورمیانه محسوب می‌شود. علاوه بر این، سه نیروگاه از بزرگ‌ترین نیروگاه‌های خورشیدی جهان نیز در این کشور وارد فاز اجرایی شده‌اند.

- مصر در پی تهاتر گندم با کودهای شیمیایی

دولت مصر به هند پیشنهاد داده است در ازای واردات ۵۰۰ هزار تن گندم از این کشور، کود شیمیایی در اختیار آن‌ها قرار دهد. هند یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان گندم به شمار می‌آید، اما از بیم ناامنی فزاینده غذایی، صادرات گندم را متوقف کرده است. مقامات مصری نسبت به نتیجه‌بخش بودن این پیشنهاد اظهار امیدواری کردند.

مصر در صورت دریافت ۵۰۰ هزار تن گندم از هند، ذخیره گندم خود را تا پایان سال ۲۰۲۲ تثبیت می‌نماید. این کشور همچنین از بانک جهانی درخواست وام ۵۰۰ میلیون دلاری برای تأمین مالی واردات گندم کرده است. همچنین در چارچوب چشم‌انداز مشترک اقتصادی با امارات و اردن برای کشت غلات در اردن با حمایت مالی امارات عربی متحده اعلام آمادگی کرده است. در این همکاری سه‌جانبه قرار است غلات در بخشی از زمین‌های کشاورزی اردن با حمایت مالی امارات عربی متحده و ارائه کودهای شیمیایی توسط مصر کشت شود تا اندکی در افزایش امنیت غذایی سه کشور مؤثر باشد.

- توجه عربستان به قبرس

وزیر امور خارجه عربستان سعودی اخیراً از قبرس دیدار کرد. در این سفر دو طرف در مورد شکل‌دهی به شورای کسب‌وکار به توافق رسیدند. هدف از تشکیل شورا ارتقای روابط تجاری دو طرف عنوان شده است. فراتر از تجارت، عربستان سعودی از تمرکز فزاینده بر قبرس، هدف کلیدی‌تری را دنبال می‌کند و آن اهرم‌سازی در برابر ترکیه است. عربستان سعودی در اختلافات گازی قبرس و ترکیه جانب قبرس را گرفته است. علی‌رغم بروز نشانه‌های اولیه از بهبود روابط ترکیه و عربستان، ریاض همچنان می‌کوشد تا اهرم‌های خود را در برابر ترکیه حفظ نماید.

- توجه عربستان به فرصت‌های سرمایه‌گذاری در پاکستان

اخیراً هیئتی عالی‌رتبه از مقامات تجاری عربستان و فعالان اقتصادی این کشور راهی پاکستان شدند تا زمینه‌های سرمایه‌گذاری در این کشور را ارزیابی نمایند. فعالان اقتصادی در بخش‌های ساخت‌وساز، زیرساخت‌ها، انرژی، گردشگری و داروسازی، اعضای کلیدی هیئت سعودی را تشکیل می‌دادند. مقامات پاکستانی در این دیدارها تاکید کردند که پاکستان ظرفیت‌های متنوعی برای افزایش صادرات برنج، میوه و سبزیجات، گوشت حلال، انبه، مواد دارویی و انواع سنگ مرمر و گرانیت به عربستان سعودی دارد.

ذکر این نکته لازم است که ۲۰ درصد نیروی کار در عربستان سعودی از پاکستان است و این کشور می‌کوشد نیروی کار آموزش‌دیده بیشتری را راهی عربستان نماید. در سال ۲۰۲۱، واردات پاکستان از عربستان سعودی ۳,۷۸ میلیارد دلار بود، درحالی‌که صادرات آن به عربستان سعودی حدود ۴۰۴ میلیون دلار بود.

- افتتاح مسیر جدید تجاری میان عراق و عربستان

خبرگزاری رسمی عربستان اعلام کرد بندر خشک عرعر به‌عنوان زیرساخت جدید توسعه تجارت میان عربستان و عراق، وارد فاز اجرایی شد. گذرگاه مرزی بین عراق و عربستان سعودی اخیراً به‌عنوان یک دروازه اقتصادی و لجستیکی منطقه‌ای، توسعه یافته است. به‌علاوه خدمات ترخیص کالا از گمرک این بندر ارتقا یافته است. این بندر همچنین هر ساله به زائران عراقی که از عربستان سعودی بازدید می‌کنند، خدمات می‌دهد.

کالاهای صادراتی عربستان به عراق شامل آلومینیوم، محصولات آلومینیومی، لوازم برقی، غلات، آرد، لبنیات، تخم‌مرغ و فرآورده‌های دامی است. صادرات عراق به عربستان عمدتاً مس، محصولات مسی، رزین، محصولات گیاهی و شکر است. در وضعیت کنونی حجم تجارت دو کشور چندان

قابل توجه نیست اما عربستان امیدوار است با توسعه زیرساخت‌ها زمینه را برای گسترش روابط تجاری با عراق، فراهم آورد.

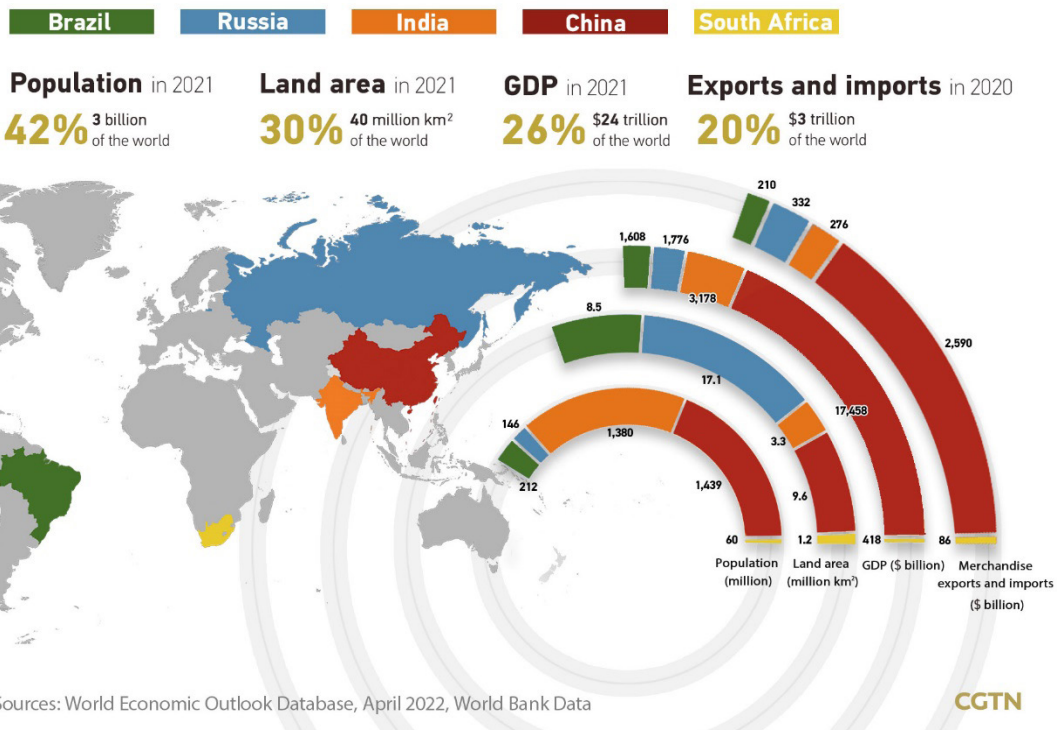
داده‌های تازه

• موقعیت بریکس در اقتصاد جهانی

بریکس نماد قدرت‌های در حال ظهور در اقتصاد سیاسی بین‌الملل محسوب می‌شود. این گروه ۴۲ درصد جمعیت، ۳۰ درصد سرزمین‌ها، ۲۶ درصد تولید ناخالص داخلی و ۲۰ درصد تجارت کالایی جهان را در اختیار دارد. بریکس اخیراً در پی افزایش تعداد اعضا برآمده است. پیگیری عضویت ایران در این نهاد را می‌توان به‌عنوان یکی از اولویت‌های دیپلماسی اقتصادی ایران برشمرد.

شکل ۱- موقعیت بریکس در اقتصاد جهانی

BRICS in numbers

• نفوذ ژئواکونومیک فزاینده چین در حیط خلوت آمریکا

داده‌های تازه نشان می‌دهد که چین از زمان روی کار آمدن جو بایدن، شکاف تجاری خود را با

ایالات متحده در بخش‌های بزرگی از آمریکای لاتین افزایش داده است. تحلیل رویترز از داده‌های تجاری سازمان ملل در سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۱ نشان می‌دهد که به‌استثنای مکزیک، شریک تجاری اصلی ایالات متحده، چین در آمریکای لاتین از ایالات متحده پیشی گرفته و در سال گذشته این شکاف را افزایش داده است. این روند، نشان می‌دهد که چگونه ایالات متحده در منطقه‌ای که مدت‌ها حیاط‌خلوت آن تلقی می‌شد، جایگاه خود را از دست داده است.

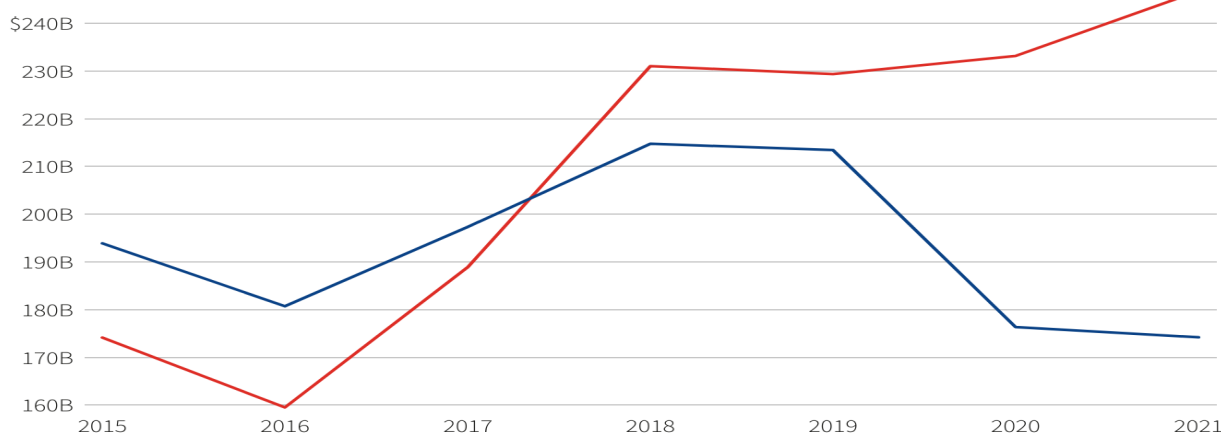
از زمان روی کار آمدن بایدن در ژانویه ۲۰۲۱ و تعهد او برای احیای نقش واشنگتن به‌عنوان یک رهبر جهانی، تمرکز بر آمریکای لاتین افزایش یافته است. بر اساس آخرین داده‌های موجود، مجموع جریان تجارت - واردات و صادرات - بین آمریکای لاتین و چین در سال گذشته به‌استثنای مکزیک به ۲۴۷ میلیارد دلار رسید که بسیار بالاتر از ۱۷۴ میلیارد دلار با ایالات متحده است.

نمودار ۱- شکاف فزاینده در موقعیت تجاری چین و آمریکا در آمریکای لاتین (به‌استثنای مکزیک)

Latin America trade: US v China

China's trade with Latin America - when excluding Mexico - has overtaken the United States in the past few years and the gap is widening, a challenge for the Joe Biden White House as it looks to improve ties with the region. The shift is mainly driven by the resource-rich countries in South America like Brazil. When including Mexico, the United States' top trade partner, China still remains well behind.

— China Trade Value (ex Mexico) — USA Trade Value (ex Mexico)

Note: 2021 data not available for Argentina, Peru, Uruguay, Costa Rica, Honduras and Suriname, though historically these countries would roughly balance each other out in terms of China vs US trade figures. 2020 data not available for Honduras.

Source: Comtrade

نمودار ۲- چین شریک اول تجاری اغلب کشورهای آمریکای لاتین است (رنگ قرمز نماد برتری چین و رنگ آبی نماد برتری آمریکا)

Latam trade race: China vs USA

China has cemented its leading trade position in South America over the last six years, widening the gap over the United States in almost all countries. The United States remains king in Mexico and Central America, though has seen its trade lead trimmed in places like Colombia and Honduras.

Note: Dark blue = US extended trade gap over China from 2015-2021; light blue = US ahead but lead trimmed; Dark red = China extended trade lead.

Source: Comtrade

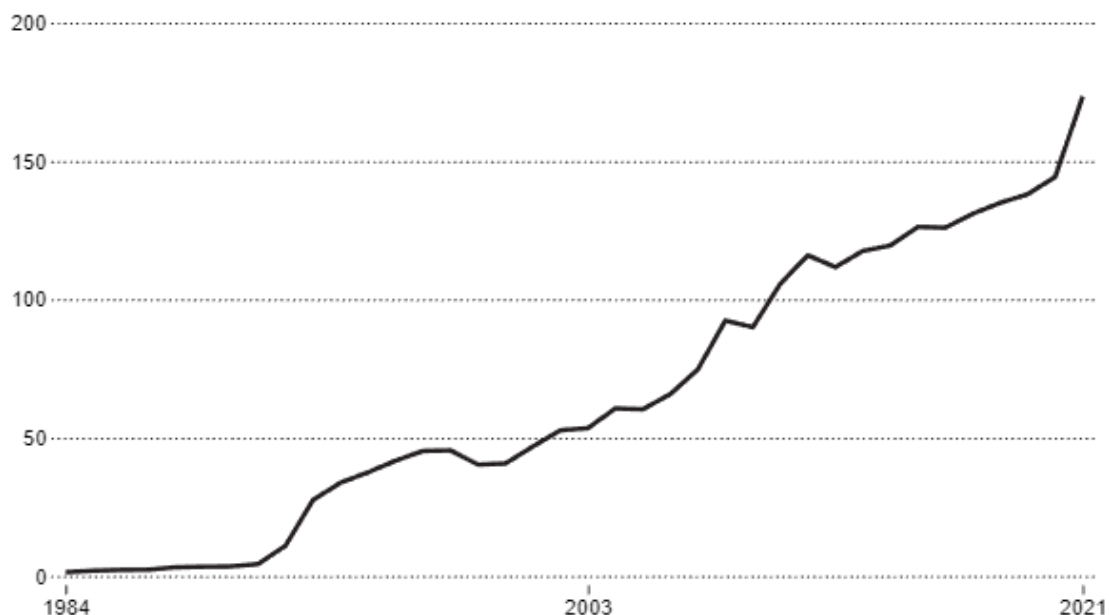
• چین همچنان کانون جذب سرمایه خارجی است

آمارهای جدید دولت چین نشان می‌دهد که این کشور همچنان کانون جذب سرمایه خارجی است. بر مبنای این آمارها در ۴ ماه نخست سال ۲۰۲۲ میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این کشور ۲۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۲۱ افزایش یافته است. هنگ‌کنگ و تایوان، مهم‌ترین سرمایه‌گذاران خارجی در چین محسوب می‌شوند.

نمودار ۳- روند رشد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در چین ۲۰۲۱-۱۹۸۴

FDI inflows to China

in US dollar billions

Source: Ministry of Commerce/Wind

SCMP

جدول ۱- میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در چین طی سال‌های ۱۹۸۴ تا ۲۰۲۱

FDI inflows into China (1984 - 2021)	
Year	US\$ billions
1984	1.43
1985	1.96
1986	2.24
1987	2.31
1988	3.19
1989	3.39
1990	3.49
1991	4.37
1992	11.01
1993	27.52
1994	33.77
1995	37.52
1996	41.73
1997	45.26
1998	45.46
1999	40.32
2000	40.72
2001	46.88
2002	52.74
2003	53.51
2004	60.63
2005	60.33
2006	65.82
2007	74.77
2008	92.40
2009	90.03
2010	105.74
2011	116.01
2012	111.72
2013	117.59
2014	119.56
2015	126.27
2016	126
2017	131.04
2018	134.97
2019	138.13
2020	144.37
2021	173.5

Sourced: Ministry of Commerce/Wind

- بحران فزاینده آب در سرزمین نیل

دولت مصر اعلام کرد برای مدیریت کم‌آبی تشدید شونده در این کشور نمک‌زدایی از آب دریا را افزایش می‌دهد. مصر به جغرافیایی که یکی از مهم‌ترین رودهای جهان از آن می‌گذرد، مشهور است. اما این کشور در پیامد تغییرات اقلیمی و اختلاف آبی با همسایگان به طور فزاینده‌ای دچار بحران آب می‌شود. این کشور وابستگی ۹۷ درصدی به رود نیل دارد. در پیامد خشکسالی فزاینده و سدسازی گسترده اتیوپی بر سرچشمه‌های نیل، دریافتی آب مصر از این رود حدود ۵۰ درصد کاهش یافته است. از همین رو مصر بر تلاش‌های خود برای نمک‌زدایی از آب دریا و استفاده از آن به‌عنوان آب شرب افزوده است.

در شرایط کنونی حدود ۸۲ واحد آب‌شیرین‌کن در مصر فعالیت می‌کند که در برنامه دولت مصر تا سال ۲۰۳۰، ۱۴ واحد دیگر به این تعداد اضافه خواهد شد. دولت مصر امیدوار است با استفاده از این ظرفیت، پیامدهای خشکسالی را حداقل در حوزه آب شرب کاهش دهد. مصر یکی از نمادهای مهم تأثیرات ویرانگر تغییرات آب‌وهوایی بر کشورهای خاورمیانه است.

- حضور عربستان در بازار برق عراق

دولت عربستان طرح اتصال شبکه برق این کشور به عراق را تصویب کرد. این طرح در دو سال گذشته مورد مذاکره طرفین بود. با تصویب این طرح، عملیات اجرایی آن به‌زودی آغاز خواهد شد. عراق در تلاش است تا زیرساخت‌های برق خود را به کشورهای همسایه متصل و با واردات از آنان ثبات در شبکه برق خود را افزایش دهد و درعین حال به یکی از آنها وابسته نشود. عراق از سال ۲۰۱۹ کوشش برای اتصال شبکه برق به کویت، اردن و ترکیه را نیز در دستور کار قرار داده است. عراق انتظار دارد در فاز نخست ۴ هزار مگاوات برق از همسایگان تأمین نماید.

- شرکت‌های چینی سرمایه‌گذاری در روسیه را کاهش داده‌اند

آمارهای جدید که رسانه‌های چینی منتشر کرده‌اند نشان از کاهش قابل توجه تعاملات اقتصادی چین و روسیه در پیامد جنگ اوکراین دارد. بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت، مهم‌ترین بانک چین محور در اقتصاد جهانی و نیز بانک چین، از مهم‌ترین بانک‌های چین که دولت سهم اصلی را در آن دارد، دسترسی روسیه را به بازار سرمایه مسدود کرده‌اند. شرکت هوآوی مهم‌ترین شریک چینی روسیه در عرصه ارتباطات، تعداد کارمندان خود در این کشور را کاهش داده و سفارش‌های جدید از روسیه نمی‌پذیرد. شرکت سینوپک مذاکرات با طرف روسی برای احداث مجتمع شیمیایی به ارزش ۵۰۰ میلیون دلار را متوقف کرده است. ۵ شرکت بزرگ چینی نیز همکاری با روسیه در پروژه‌های

الان‌جی در ساخالین را از پایان ماه می متوقف کرده‌اند.

افزون بر این، تحریم راه‌آهن روسیه باعث شده تا مسیر ترانزیتی چین - قزاقستان - روسیه - اروپا که با حمایت‌های وسیع مالی و فنی چین در سال‌های اخیر به نماد مسیرهای خشکی راه ابریشم بدل شده بود عملاً متوقف گردد و دادوستدی از طریق آن صورت نگیرد. این رخداد ضربه مهمی بر طرح ابریشم چین و روابط تجاری این کشور با اروپا بود.

به نظر می‌رسد که جنگ اوکراین علی‌رغم افزایش قابل توجه تجارت میان چین و روسیه به سرمایه‌گذاری این کشور در روسیه و نیز به طرح ابریشم آن ضربات جدی وارد کرده است. در صورت اعمال تحریم‌های ثانویه علیه روسیه، آسیب به شرکت‌های چینی فعال در روسیه افزایش خواهد یافت.

- سودان انبار غله جهان عرب می‌شود؟

وزیر تجارت سودان اخیراً از کشورهای عربی خواسته تا با سرمایه‌گذاری در این کشور زمینه را برای تضمین امنیت غذایی جهان عرب فراهم آورند و وابستگی این کشورها به اوکراین و روسیه را کاهش دهد. او تأکید کرده است که سودان پتانسیل‌های بسیار بالایی برای پاسخگویی به نیازهای غذایی جهان عرب دارد.

سودان ۴۰ درصد زمین‌های قابل کشت جهان عرب را در اختیار دارد. حقه آن از رود نیل بالغ بر هشتاد و پنج میلیارد مترمکعب است و دامپروری در این کشور گسترده است. از همین رو در دهه ۱۹۶۰، سودان در کنار استرالیا و کانادا به‌عنوان سه کشور کلیدی برای تأمین امنیت غذایی جهان مورد توجه قرار گرفته بودند.

اما با درگرفتن جنگ داخلی و از هم گسستن ساختار اقتصادی این کشور، پتانسیل‌های آن بالفعل نشد. با وجود پتانسیل‌های بسیار بالای کشاورزی سودان، از هم‌گسیختگی زیرساخت‌های سیاسی و اقتصادی آن، زمینه را برای اقبال سرمایه‌گذاران به این کشور تضعیف کرده است. افزون بر این آینده سیاسی این کشور چندان قابل پیش‌بینی نیست. با وجود این، کشورهای عربی به شدت به دنبال راه‌های جایگزین برای تأمین امنیت غذایی خود هستند تا وابستگی به اوکراین و روسیه را کاهش دهند. از این رو ممکن است سودان یکی از گزینه‌های جهان عرب باشد.

- بانک توسعه اسلامی برخی پروژه‌های استراتژیک عراق را تأمین مالی می‌کند.

بانک توسعه اسلامی (ISDB) از آمادگی خود برای تأمین مالی پروژه‌های استراتژیک در عراق و توسعه منابع انسانی بانک مرکزی عراق و وزارت دارایی این کشور خبر داد. این بیانیه در اجلاس

اخیر این بانک در مصر منتشر شد. عراق می‌کوشد با بهره‌گیری از حمایت‌های مالی و فنی نهادهای بین‌المللی، زیرساخت‌های توسعه‌ای خود را روزآمد نماید.